

Examen VMBO-KB

2015

tijdvak 2
donderdag 18 juni
13.30 - 15.30 uur

economie CSE KB

Bij dit examen hoort een bijlage.

Achter het correctievoorschrift is een aanvulling op het correctievoorschrift opgenomen.

Dit examen bestaat uit 39 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 48 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Meerkeuzevragen

Schrijf alleen de hoofdletter van het goede antwoord op.

Thijs zoekt een bijbaantje

Bij de beantwoording van de vragen 1 tot en met 7 moet je soms gebruikmaken van informatiebron 1 in de bijlage.

Thijs is binnenkort jarig en wordt 15 jaar. Hij heeft als hobby's gitaarspelen en Tang So Doo (een gevechtskunst). Daarnaast heeft hij twee wensen: hij wil een mountainbike en een computer om spelletjes op te spelen.

- 1p 1 Is er bij de aanschaf van de computer door Thijs sprake van het vervullen van een basisbehoefte of is de computer voor hem een luxegoed? Verklaar je antwoord.

Thijs weegt een aantal mogelijkheden tegen elkaar af om aan zijn wensen te voldoen: geld lenen bij zijn familie, geld vragen voor zijn verjaardag of een bijbaantje zoeken en het verdiende geld sparen.

- 1p 2 → Kies in de zinnen de juiste woorden.
Doe het zo:
Noteer de getallen (1) en (2) op je antwoordblad. Vul bij de getallen de juiste woorden in.
Kies uit: welvaart / prioriteiten / middelen / schaarste.

Thijs heeft vooral gebrek aan(1).....om in zijn behoeften te voorzien. Hij zal dus(2)..... moeten stellen.

Thijs heeft zelf de ideale computer samengesteld. Hij komt op een bedrag van € 1.300 uit. Voor de mountainbike is er een eenmalige actie. De rijwielhandelaar geeft deze maand op de normale prijs van € 480 een korting. Thijs kan de fiets deze maand kopen voor € 360.

- 1p 3 Noem een argument voor Thijs om de fiets **nu** te kopen en daarvoor het geld te lenen.

- 1p 4 Bereken hoeveel procent korting Thijs krijgt als hij deze maand de fiets koopt.
Schrijf je berekening op.

Zijn tante wil zijn oude fiets wel kopen. Van zijn ouders krijgt hij verjaardagsgeld. Thijs krijgt € 20 zakgeld per maand en elke schoolweek € 10 voor lunches en snacks.

Hij spreekt met zijn moeder af voortaan zijn eigen lunchpakketje te maken, maar hij zal nog steeds de € 10 per schoolweek krijgen. Van dit lunchgeld besteedt hij de helft. Thijs krijgt het volledige bedrag voor lunches en snacks van zijn moeder aan het begin van het schooljaar. Zijn schooljaar duurt 38 weken.

Thijs krijgt ook geld van zijn oma, net zoals van de overige familie. Met de rijwielhandelaar spreekt hij af dat hij de korting krijgt als hij nú belooft de fiets te zullen kopen (en dan pas later, bij de aflevering, te betalen).

- 2p 5 In de begroting staan de beloofde bedragen. Maak de jaarbegroting voor Thijs compleet en bereken welk bedrag hij tekortkomt om de computer en de fiets te kopen.

→ Zet achter de getallen de juiste bedragen.

Schrijf ook je berekening op.

Doe het zo:

Noteer de getallen (1), (2) en (3) uit de tabel op je antwoordblad.

Jaarbegroting van Thijs voor de aanschaf van de fiets en de computer

verwachte ontvangsten		bedrag	verwachte uitgaven		bedrag
verjaardagsgeld familie	€	100	fiets	€	360
verkoop oude fiets	€	100	computer	€	1.300
verjaardagsgeld ouders	€	150	lunches en snacks	€	190
zakgeld	€	...(1)...			
lunchgeld	€	...(2)...			
gift oma	€	100			
tekort	€	...(3)...			
totaal	€	1.850	totaal	€	1.850

Thijs besluit het resterende bedrag voor de computer en de fiets te sparen met geld dat hij met een bijbaantje wil verdienen.
Hij zoekt naar werk als vakkenvuller bij een grote supermarkt. De supermarkt betaalt bij een leeftijd van 15 jaar € 4,29 bruto per uur.

Gebruik informatiebron 1.

- 1p **6** Bereken in twee decimalen welk brutobedrag hij bij deze supermarkt maximaal per schoolweek kan verdienen als hij 15 jaar is.
Schrijf je berekening op.

Thijs gaat alleen op de zaterdagen werken. Ga ervan uit dat hij bruto € 700 moet verdienen om zijn doel te bereiken.

Gebruik informatiebron 1.

- 2p **7** Bereken hoeveel hele zaterdagen hij minimaal moet werken om € 700 bruto te verdienen.
Schrijf je berekening op. Rond af op hele zaterdagen.

Moeten de Nederlanders langer werken?

Bij de beantwoording van de vragen 8 tot en met 14 moet je soms gebruikmaken van informatiebron 2 in de bijlage.

Uit de krant:

Iedereen in Europa is de afgelopen 12 jaar minder gaan werken, maar Nederlanders hebben het helemaal goed voor elkaar. Binnen de Europese Unie (EU) werken Nederlanders gemiddeld het minste aantal uren. Nederlanders met een baan werkten in 2011 gemiddeld 1381 uur, maar ze hebben wel het minste aantal vakantiedagen van West-Europa. Dat blijkt uit cijfers van de OESO, de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling. Wordt het niet tijd dat de Nederlander meer gaat werken?

Gebruik informatiebron 2.

- 2p **8** In een jaar zitten 52 weken. In een week zitten 5 werkdagen. Er zouden dan 260 werkdagen in een jaar zitten, maar daar gaan de vakantiedagen nog vanaf. Feestdagen en dergelijke worden buiten beschouwing gelaten.
→ Bereken in één decimaal hoeveel uren Grieken per gewerkte dag gemiddeld meer werkt dan Nederlanders.
Schrijf je berekening op.

In Nederland is het aantal werkenden groter dan het aantal fulltimebanen, dat wil zeggen banen met een volledige werkweek.

- 1p **9** Geef een verklaring voor het feit dat in Nederland het aantal werkenden groter is dan het aantal mensen met een fulltimebaan.
- 1p **10** Te berekenen valt dat Grieken gemiddeld 47% meer uren werken dan de Nederlanders.
De jaarproductie van Grieken ligt niet 47% hoger dan die van Nederlanders. Die is minder dan 47%.
Hoe komt dat?
- A** De arbeidsproductiviteit per uur van Grieken is hoger dan van Nederlanders.
 - B** De arbeidsproductiviteit per uur van Grieken is lager dan van Nederlanders.
 - C** Griekenland heeft meer werkenden dan Nederland.
 - D** Griekenland heeft minder werkenden dan Nederland.

- 1p 11 In de jaren tachtig van de vorige eeuw werden veel werkweken in Nederland verkort van 40 uur naar 38 uur en zelfs 36 uur om op deze manier de werkloosheid terug te dringen.
→ Leg uit hoe door het verkorten van de werkweek de werkloosheid kon afnemen.
- 2p 12 Maar de tijden zijn veranderd en inmiddels zijn er economen die pleiten voor verlenging van de werkweek.
Een argument daarvoor is de ontgroening en de vergrijzing van de bevolking. Ontgroening wil zeggen: er komen in verhouding steeds minder jonge mensen. Vergrijzing wil zeggen: er komen in verhouding steeds meer oudere mensen.
→ Leg uit dat verlenging van de werkweek een oplossing kan zijn voor het probleem van ontgroening en vergrijzing.
Gebruik hierbij de begrippen vraag naar en aanbod van arbeid.
- 1p 13 Een ander argument dat economen aandragen voor verlenging van de werkweek is om op deze manier onze internationale concurrentiepositie te verbeteren.
Hieronder staan vijf economische verschijnselen.
1 De werkweek wordt verlengd.
2 De afschrijvingskosten per product dalen.
3 De prijs van producten kan dalen.
4 Kapitaalgoederen worden langer per dag gebruikt.
5 De internationale concurrentiepositie verbetert.
- In welke regel staan de stappen zo dat de gedachtegang van de economen goed wordt weergegeven?
- A 1 → 2 → 3 → 4 → 5
B 1 → 2 → 4 → 3 → 5
C 1 → 3 → 2 → 4 → 5
D 1 → 3 → 4 → 2 → 5
E 1 → 4 → 2 → 3 → 5
F 1 → 4 → 3 → 2 → 5
- 2p 14 Verlenging van de werkweek kan positieve gevolgen hebben voor de welvaart van de werkenden.
→ Geef in twee stappen aan waarom door verlenging van de werkweek de welvaart van de werkenden kan stijgen.

De voedselparadox

Bij de beantwoording van de vragen 15 tot en met 20 moet je soms gebruikmaken van informatiebron 3 in de bijlage.

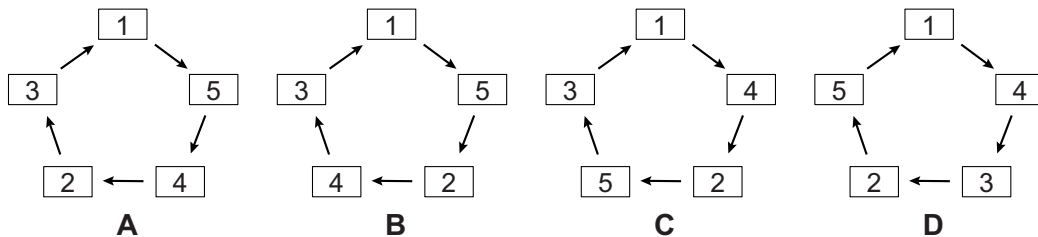
Uit een rapport van de Wereldbank

In de wereld van vandaag is er sprake van een voedselparadox. De voedselparadox houdt in dat er voldoende voedsel in de wereld is om iedereen te voeden, terwijl een groot deel van de wereldbevolking toch honger lijdt. In 2014 leven nog altijd meer dan 800 miljoen mensen onder de armoedegrens en hun voedselvoorziening is onzeker.

- 1p **15** De mensen die onder de armoedegrens leven, wonen voornamelijk in de landen die economisch onderontwikkeld zijn.
→ Noem een oorzaak van economische onderontwikkeling.
- 1p **16** De Wereldbank stelt de armoedegrens op een inkomen van \$ 1,25 per dag per persoon. Deze grens is voor iedereen hetzelfde.
→ Betekent dit dat mensen die leven op de armoedegrens in verschillende landen ook dezelfde koopkracht hebben?
Verklaar je antwoord.
- 1p **17** De Wereldbank gaat ervan uit dat de vraag naar voedsel de komende twintig jaar sterk zal stijgen. Dit komt onder andere door de groeiende wereldbevolking.
→ Noem, naast de groeiende wereldbevolking, een andere oorzaak van de stijgende vraag naar voedsel in de komende twintig jaar.

In een rapport van 2011 gaat de Wereldbank ervan uit dat in de periode van 2000 tot 2030 de vraag naar voedsel wereldwijd zal toenemen met 50% voor granen en 85% voor vlees. De prijzen voor voedsel zullen stijgen, aldus de Wereldbank. De Wereldbank adviseert te investeren in biotechnologie om aan de toekomstige vraag naar voedsel te voldoen.

- 1p 18 Zal de armoede door stijging van de voedselprijzen afnemen of toenemen?
Verklaar je antwoord.
- 1p 19 Nog los van de ontwikkelingen van voedselvoorraden en voedselprijzen is de verdeling van de hoeveelheid voedsel van groot belang. Er is wereldwijd voldoende voeding voor iedereen, maar toch zijn er veel mensen die in armoede leven en honger lijden. Geef aan welk schema de vicieuze cirkel van armoede juist weergeeft. Begin bij 1.
- 1 armoede
 - 2 eenvoudige productiemethode
 - 3 lage opbrengst
 - 4 lage productie
 - 5 geen geld om te investeren

Als al het voedsel in de wereld eerlijk verdeeld zou worden, zou iedereen in de wereld genoeg te eten hebben. Volgens globale richtlijnen van het Voedingscentrum Nederland heeft een vrouw per dag gemiddeld 2.000 kilocalorieën (kcal) nodig. Voor de man is dat gemiddeld 2.500 kcal per dag.

Gebruik informatiebron 3.

- 1p 20 Hoeveel kcal consumeert een inwoner van de Verenigde Staten gemiddeld per dag in verhouding tot een inwoner van Eritrea?
- A dezelfde hoeveelheid
 - B 2 keer zoveel
 - C meer dan 2 keer zoveel maar minder dan 3 keer zoveel
 - D 3 keer zoveel

Rondkomen met je inkomen!

Bij de beantwoording van de vragen 21 tot en met 26 hoef je géén gebruik te maken van een informatiebron.

Marieke, een leerling uit 4 vmbo, heeft tijdens de economieles gelezen over het Nibud. Als ze 's middags thuiskomt, hoort ze haar moeder zuchten achter een stapel rekeningen. Moeder klaagt dat ze niet meer weet hoe ze de financiën op orde moet houden.

Marieke gaat bij haar moeder zitten. Ze zegt dat het Nibud twee tips geeft om je financiën op orde te kunnen krijgen:

- 1 Zet je geldzaken op een rij.
- 2 Zoek je geldlek: er sijpelt geld weg, waarop je kunt besparen.

- 1p 21 Marieke zegt: "Als je een budgetplan maakt, moet je natuurlijk wel prioriteiten stellen!"
Wat betekent dit?
- A Je moet alleen geld uitgeven aan basisbehoeften.
 - B Je moet gaan bezuinigen op incidentele uitgaven.
 - C Je moet je behoeften in volgorde van belangrijkheid zetten.
 - D Je moet meer tijd nemen voor je boodschappen en op zoek gaan naar koopjes.
- 1p 22 Volgens haar economiedocent moet je, als je geldgebrek hebt, een aantal stappen nemen om je financiën weer op orde te krijgen.
Hieronder staan drie stappen:
- 1 Pas je uitgaven aan.
 - 2 Maak een financieel overzicht over de afgelopen periode.
 - 3 Vind je geldlek.
- Zet de stappen in een zodanige volgorde dat ze een logische gedachtegang vormen.
- A geldgebrek → 1 → 2 → 3 → financiën weer op orde
 - B geldgebrek → 1 → 3 → 2 → financiën weer op orde
 - C geldgebrek → 2 → 1 → 3 → financiën weer op orde
 - D geldgebrek → 2 → 3 → 1 → financiën weer op orde
 - E geldgebrek → 3 → 1 → 2 → financiën weer op orde
 - F geldgebrek → 3 → 2 → 1 → financiën weer op orde

De moeder van Marieke zoekt uit waar zij het afgelopen jaar haar inkomen voor heeft gebruikt. Ze heeft een overzicht gemaakt van de gemiddelde bedragen per maand en vergelijkt die met de percentages van een gemiddeld gezin.

			eigen gezin in euro's	gemiddeld gezin in %
hypotheek	€		1.650	22%
boodschappen	€		300	10%
uitjes en vakanties	€		175	6%
tijdschriften en abonnementen	€		20	1%
cadeautjes	€		25	1%
kleding	€		100	6%
rente doorlopend krediet	€		150	1%
verzekeringen	€		230	10%
vervoer	€		50	2%
huis en inrichting	€		150	7%
elektriciteit en gas	€		100	4%
telecommunicatie	€		75	3%
heffingen	€		100	4%
overige uitgaven	€		100	3%
spaargeld	€		350	20%
totaal inkomen	€		3.575	100%

- 1p 23 De moeder van Marieke vergelijkt haar eigen uitgaven met de uitgaven van een gemiddeld gezin. “Er zit bij ons een geldlek waar wij in verhouding meer uitgeven dan een gemiddeld gezin,” zegt moeder.
 → Laat met een berekening zien dat een geldlek volgens moeder bij de post ‘hypotheek’ zit.

Marieke ziet dat haar moeder een doorlopend krediet bij een bank heeft ten bedrage van € 23.000 (maximaal € 25.000).
Bij dezelfde bank heeft ze ook een spaarrekening van € 3.500.
Marieke zegt: "Hier kun je op bezuinigen!"

- 2p **24** Leg uit wat haar moeder moet doen met de combinatie van het doorlopend krediet en de spaarrekening om lagere uitgaven te krijgen. Gebruik hierbij de begrippen (ontvangen) spaarrente en (betaalde) leenrente.

Een tamelijk grote post bij de vaste lasten zijn de uitgaven voor elektriciteit en gas. Veel mensen stappen daarom over naar een goedkopere leverancier, vaak door middel van een zogenoemde collectieve inkoop via consumentenorganisaties. Consumenten schrijven zich in bij bijvoorbeeld de Vereniging Eigen Huis. Deze vereniging nodigt de energieleveranciers uit om hun beste bod te doen. Deze aanbieding geldt voor alle consumenten die zich bij de vereniging hebben ingeschreven.

- 1p **25** Verklaar waarom het systeem van collectieve inkoop een besparing voor de consument kan opleveren.
- 1p **26** Bezuinigen op de vaste lasten kan een oplossing bieden, misschien niet direct, maar wel voor de toekomst.
→ Waarom is een bezuiniging op de vaste lasten vaak pas in de toekomst mogelijk?

Zelfstandig of niet

Bij de beantwoording van de vragen 27 tot en met 32 moet je soms gebruikmaken van informatiebronnen 4 en 5 in de bijlage.

Voor het vijfde achtereenvolgende jaar meer dan 100.000 starters

Het aantal startende ondernemers groeit al enkele jaren stevig en ligt sinds 2008 boven de 100.000 per jaar. Voor het eerst sinds 2009 daalde het aantal in 2012 met 1 procent. Met name de zzp'ers (zelfstandige zonder personeel) hebben het aantal starters enorm beïnvloed.

- 1p 27 Mede door de economische crisis en de bezuinigingen die de regering doorvoert, is er op de arbeidsmarkt sprake van relatief veel aanbod van arbeid.
Wie zijn de aanbieders van arbeid?
A bedrijven
B bedrijven en overheid
C werkzoekenden
D werkzoekenden en werkenden
- 1p 28 *Gebruik informatiebron 4.*
Elk jaar beginnen er heel veel mensen een eigen bedrijf. Er stoppen echter ook heel veel mensen met hun bedrijf.
→ Bereken hoeveel bedrijven er eind 2013 meer of minder waren dan het jaar ervoor.
Schrijf je berekening op en geef aan of het er meer of minder zijn.
- 1p 29 Het blijkt dat de meeste bedrijfjes die opgericht worden zich in de dienstensector bevinden.
→ Vul in onderstaande zin de juiste woorden in. Kies in beide gevallen tussen 'lager' en 'hoger'.
Doe het zo:
Noteer de getallen (1) en (2) op je antwoordblad.
In de dienstensector zijn de investeringen ...(1)... dan in de landbouwsector. Daardoor is het financieel risico in de dienstensector ...(2)... dan in de landbouwsector.

Bob zat op het mbo. Na zijn studie is hij voor zichzelf begonnen met een klussenbedrijf. Hij koopt een tweedehands bus en gereedschap.

Te koop: vaste prijs € 16.000

Gebruik informatiebron 5.

- 1p 30 Bob heeft bovenstaand busje gekocht voor de vaste prijs. In het overzicht van omzet en kosten zie je een lager bedrag staan.
→ Verklaar waarom het busje niet voor de aanschafprijs in het overzicht staat.

Gebruik informatiebron 5.

- 2p 31 Bereken in één decimaal de nettowinst in procenten van de omzet. Schrijf je berekening op.
- 1p 32 Bob vindt zijn nettowinst te laag. Hij wil iemand in dienst nemen om zo extra omzet te behalen. Frank, een vriend van Bob, vindt dat niet zo'n goed idee. "Het is mogelijk dat, ondanks de extra omzet, daardoor de nettowinst toch lager wordt", zegt Frank.
→ Leg uit dat door het aantrekken van personeel de nettowinst kan dalen.

Onze belangrijkste buur: Duitsland!

Bij de beantwoording van de vragen 33 tot en met 39 moet je soms gebruikmaken van informatiebron 6 in de bijlage.

Duitsland is al tientallen jaren onze belangrijkste handelspartner. Dit geldt zowel voor onze import als voor onze export.

Gebruik informatiebron 6.

- 1p **33** De totale export van goederen van Nederland in 2012 bedroeg 431 mld. euro.
→ Bereken in één decimaal hoeveel procent van de totale export van Nederland in 2012 naar Duitsland ging.
Schrijf je berekening op.
- 2p **34** Geef twee verklaringen voor het feit dat Nederland juist zoveel naar Duitsland exporteert.
- 1p **35** De economische situatie in Duitsland is voor Nederland erg belangrijk. Een econoom zei eens: "Als het goed gaat met Duitsland, gaat het ook goed met Nederland."
→ Geef een verklaring voor de uitspraak van de econoom.

Een belangrijk deel van onze export naar Duitsland bestaat uit producten van toeleveranciers voor Duitse bedrijven. In elke Duitse auto is rond 25 procent van alle onderdelen afkomstig van Nederlandse toeleveranciers. Zo bestelt BMW jaarlijks voor circa 500 miljoen euro aan onderdelen bij Nederlandse toeleveranciers waaronder uitlaatsystemen (Bosal), schroeven (Nedschroef), aluminium onderdelen (Brabant) en daksystemen (Inalfa).

- 1p **36** Martijn en Leendert zijn niet zo lang geleden ontslagen bij Bosal, omdat daar de verkopen tegenvielen. Martijn zegt dat er wel veel concurrentie is van andere landen, zoals Zwitserland en Oostenrijk. Leendert zegt dat het vreemd is dat Zwitserland een concurrent is, want dat land zit helemaal niet in de Europese Unie.
→ Noem een nadeel dat Zwitserland als niet-EU-land kan hebben bij de handel met Duitsland.

- 2p **37** In elke Duitse auto is 25% van de onderdelen afkomstig van Nederlandse toeleveranciers. Zo bestelt BMW jaarlijks voor 500 miljoen euro aan onderdelen bij Nederlandse toeleveranciers. In 2012 bedroeg de omzet van de Duitse automobiellindustrie 356 miljard euro. BMW had een omzet van 14,5% van de totale Duitse automobiellindustrie.
→ Bereken in twee decimalen hoeveel procent van de omzet van BMW door Nederlandse toeleveranciers werd geleverd.
Schrijf je berekening op.
- 1p **38** Duitsland verkoopt vooral veel luxe auto's aan China. Leendert zegt dat het toch vreemd is dat Duitsland zoveel auto's verkoopt aan China, want de koers van de Chinese munt, de yuan, is juist laag ten opzichte van de euro. "Nee hoor", zegt Martijn, "dat is juist gunstig voor de Duitse verkoop aan China."
Wie heeft gelijk, Martijn of Leendert?
A Martijn, want de Duitse auto's zijn hierdoor in China duur.
B Martijn, want de Duitse auto's zijn hierdoor in China goedkoop.
C Leendert, want de Duitse auto's zijn hierdoor in China duur.
D Leendert, want de Duitse auto's zijn hierdoor in China goedkoop.
- 1p **39** Martijn vindt dat Nederland blij mag zijn met een buurland als Duitsland. Leendert ziet toch een probleem. "Als ik naar het grote aandeel van de Nederlandse export naar Duitsland kijk, vind ik dat toch gevaarlijk," zegt Leendert.
→ Geef een argument voor de uitspraak van Leendert.